
ПРОГЛАШ

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 1, 2012 (год. XXI), ISSN 0861–7902

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЕДИН СЛАБО ПОЗНАТ КНИЖОВЕН ПАМЕТНИК ОТ XVI ВЕК

A SURVEY OF A LITTLE-KNOWN 16TH CENTURY LITERARY SOURCE

Pavel Šima. *Hanigovské evanjelium*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Vydavateľ'stvo Michala Vaška, Prešov, 2010. 119 с.

Първите сведения за четириевангелието от село Ханиговце (Прешовски край, Североизточна Словакия) датират още от 30-те години на XX в., но именно авторът на рецензираната книга, проф. Павел Шима, е първият учен, който поставя началото на по-доброто изследване на текста на този книжовен паметник (Šima 1968, Šima 1969).

Книгата се състои от кратко предисловие (с. 5–6), увод (с. 7–11), 12 части, посветени на различни аспекти от културологичната и текстологичната история на Ханиговското евангелие (= XE) и на важните му фонетико-правописни и граматични особености (с. 12–82), заключение (с. 83–84), резюмета на словашки (с. 85–86), на английски (с. 87–88) и на руски език (с. 89), библиография (с. 90–96), приложение с фотоси на текста на паметника (с. 97–119).

Първите две части от монографията разглеждат кодикологичните и палеографските особености на XE. Отбелязани са някои сходства и различия с данните от Острожката библия от 1581 г., от Гьотеборгското тетраевангелие (ок. 1605–1625 г.), от сръбски, руски и молдо-влахийски евангелия от XV и XVI в. и др. (Varpio 2005). Извлечените косвени сведения позволяват на автора да заключи, че

разглежданият паметник е възникнал през XVI в. на Балканите. Наличието на предисловие от архиепископ Теофилакт Охридски към евангелието от Матей, както и някои правописни и палеографски особености (начинът на изписване на графемите, среднобългарско смесване на носовите гласни и др.) дават основание на проф. Шима да предположи съществуването на доста по-стари антиграфи.

При анализа на фонетичните особености на *XE* е установено, че то съдържа черти, характерни за периода преди деназализацията и загубата на йотациите при носовите гласни. Разгледани са по-подробно и промените при еровите гласни. Прави се извод, че на фонетично равнище изследваният паметник демонстрира предимно южнославянски езикови особености въпреки наличието в него и на някои източнославянизми. Това обаче не е изолирано явление, тъй като до началото на XIV в. в правописа на южнославянски ръкописи, възходящи към руската литературна традиция, се срещат следи от русизми (Турилов 1992: 21).

Морфолого-синтактичният анализ в следващите глави очертава нееднозначна картина – влияние между парадигмите на съществителните имена от различните основи, наличие и на контрахирани, и на неконтрахирани форми на сложните прилагателни имена, честа употреба на българския атрибутивен дателен падеж наред с родителния падеж за изразяване на притежание и т.н. Отделни глави са посветени на аористните, на имперфектните и на кондиционалните форми, при които също са посочени както по-стари, така и по-нови езикови черти – наличие на различни видове форми за минало свършено време, на контрахирани и неконтрахирани форми за минало несвършено време, образуване на имперфект и от сегашната, и от инфинитивната основа на глаголите, конкуренция между аористни и кондиционални форми за изразяване на условно наклонение и др.

Направената съпоставка с текста на редица други евангелски текстове (Зографско евангелие, Мариинско евангелие, Савина книга, Остромирово евангелие, Гьотеборгско евангелие, Евангелие Кохно и др.) показва, че в лексикално отношение *XE* стои най-близо до глаголическите кодекси от края на X и от XI в. (най-вече – до Мариинското евангелие), въпреки че на доста места са засвидетелствани отклонения и индивидуални преводачески решения.

Заклучението на П. Шима е, че *ХЕ* е изключително нехомоген текст със старинни антиграфи, в които съжителстват среднобългарски, сръбски, източнославянски и други интервенции и иновации, възникнали в някои случаи и поради влияние на екстралингвистични фактори (една от главите в книгата е посветена на грешките от различен характер в изследвания кодекс). Своеобразието на текста се дължи на това, че той е мултихронен – съдържа както глаголически пластове, така и по-късни наслоявания. Това е и причината *ХЕ* да не е идентично с еднотипните и с възникналите едновременно с него ръкописи не само в Словакия, но и в останалите славянски страни.

Книгата на проф. Павел Шима е безспорен принос в славянската кодикология, палеография и текстология не само защото проучва многоаспектно един слабо познат книжовен паметник, но и защото въз основа на *ХЕ* авторът обобщава и доразвива дългогодишните си задълбочени съпоставителни наблюдения върху ръкописната традиция на евангелските текстове и тяхната рецепция в целия славянски свят.

ЛИТЕРАТУРА

Турилов 1992: Турилов, А. *О времени и месте создания пергаменного Евангелия „Мемнона книгописца“*. // *Информационный бюллетень МАИРСК*, вып. 26. Москва: Институт славяноведения и балканистики РАН, 15–46.

Šima 1968: Šima, P. *Iz nabludenij nad cerkovnoslavjanskim naslediem Slovakii*. 1. vyd. Bratislava: SPN.

Šima 1969: Šima, P. *Textovo-kritická štúdia o evenjeliových kódexoch*. 1. vyd. Bratislava: SPN.

Vaprio 2005: *Evangelium Cyrillicum Gothoburgense. A Codicological, Palaeographical, Textological and Linguistic Study of a Church Slavonic Tetraevangel*. Lund: Lunds Slavonic Monographs (9).

Камен Димитров